

Lenins kamp mot ekonomisterna

Kommentarer till Lenins texter, bl a historisk bakgrund och slutsatser av redaktörerna: Hans Aili, Olle Carlsson, Tom Gustafsson, Ann-Charlotte Linde, Lennart Schön, Nisse Sjödén, Stefan Toreld

Innehållsförteckning

Introduktion.....	1
En bakgrund till Lenins kamp mot ”Ekonomisterna”. Förord.....	3
Vad kan vi lära av Lenins kamp mot ”ekonomisterna”? Några slutsatser.....	17
Efterord	17
1. Samhällsanalysen	17
2. Det medvetna elementets roll.....	19
3. Strategin och taktiken i den politiska kampen	20

Lenin-texterna finns i ett separat dokument: [Lenins kamp mot ekonomisterna](#)

Introduktion

”Kommunisterna bör studera Lenin på samma sätt som Lenin studerade Marx. De bör studera honom för att lära sig att använda den dialektiska metoden; för att lära sig att utifrån den konkreta analysen av den konkreta situationen finna det särskilda i det allmänna och det allmänna i det särskilda; för att i en situations nya företeelser finna det nya som ständigt föds utifrån den historiska utvecklingens lagar; för att i helheten finna delen och i delen finna helheten; för att i den konkreta handlingens moment finna den nödvändiga utvecklingen och i själva handlingen finna dess förbindelse med den historiska processens nödvändighet.” Georg Lukács: ”Lenin”.

Vi har låtit sammanställa denna bok av tre orsaker. Den *första* och viktigaste är att Lenin, i de här översatta artiklarna, reser och försöker besvara en rad frågor som är grundläggande för varje kommunistisk organisation. Han undersöker frågor som: förhållandet mellan det kommunistiska partiet (1) och arbetarklassen, arbetarklassens roll i den revolutionära kampen, förhållandet mellan arbetarklassen och de andra klasserna och skikten i samhället, den revolutionära teorins betydelse, de olika kampformernas dialektik samt vägen till partibildandet. Det finns mycket att lära från dessa artiklar.

En *andra* orsak är att revolutionärer, som försökt finna ut Lenins svar på dessa problem ofta vänt sig till den systematiska, men hastigt tillkomna och opedagogiska stridsskriften, ”Vad Bör Göras?”, men försummat att granska de artiklar från de närmast föregående åren som ”Vad Bör Göras?” är en vidareutarbetning av. Det är lättare att förstå ”Vad Bör Göras?” om man har ett grepp om hur den arbetats fram.

Den polemik om ”Vad Bör Göras?” som förts i Svenska Clartéförbundet, där vi hade tillfälle att delta i den och studera den på nära håll, och i Vänsterns Ungdomsförbund visar på en annan svårighet vid studiet av Lenin. Många revolutionärer tror att olika marxisters arbeten är som en uppslagsbok: man slår upp i dem och inhämtar en för tillfället passande sanning som sedan direkt kan användas. Vi menar att studiet av Lenin fordrar ett arbete: artiklar och böcker skrivs i en konkret teoretisk, ideologisk och politisk situation, i ett bestämt syfte och i en för författaren speciell form. För att man verkligen skall kunna ta ställning till materialet och använda det och inte bara upprepa vissa fraser, krävs en kunskap om de begrepp författaren använder sig av vid utarbetandet och den historiska och personliga situation författaren befinner sig i. (Olika typer av material ställer naturligtvis olika krav på bakgrundskunskap.) Vi har därför inte velat nöja oss med att översätta Lenins arbeten utan ansett det viktigt att ge en bakgrund till dem genom förord, introduktioner till varje artikel och noter. Detta är den tredje orsaken till att vi gett ut denna bok.

Vi har till materialet fogat ett efterord. Vi är samtliga politiskt aktiva, de flesta av oss också politiskt organiserade. Lenins arbeten är för oss inte ett intressant diskussionsobjekt. De är uttryck för marxismen som vetenskap och vapen i klasskampen – en vägledning till kommunistisk handling. Dessa artiklar kan lära oss mycket för de svenska revolutionärernas kamp idag. Därför försöker vi i efterordet initiera en diskussion om *lärdomarna* av ”Lenins kamp mot ‘ekonomisterna’”.

Alla översättningar är nyöversättningar. De är gjorda efter den engelska upplagan av ”Samlade Verk” (”Collected Works”), publicerad av Progress Publishers, Moskva, 1963-69. Enstaka meningar har jämförts med den ryska förlagan – fjärde ryska upplagan – och översatts direkt från den. Ett par av artiklarna har tidigare översatts till svenska (för den nu utgångna ”Samlade skrifter av Lenin i urval”, Arbetarkulturs förlag).

Noterna och asteriskerna är hämtade från noterna i den engelska upplagan, om inget annat anges, och utarbetade av Marxist-leninistiska Institutet i Moskva. Noterna är emellertid inte tillräckliga och inte alltid tillförlitliga och vi har därför själva utarbetat introduktioner till artiklarna. I de fall notapparaten är mycket omfattande är den placerad efter artikeln i fråga.

Arbetet med denna bok är utfört som ett kollektivt arbete av en grupp på 7 personer. Bakgrunden till materialet har diskuterats inom gruppen. Vi har på regelbundet återkommande möten diskuterat

översättningsarbetet. Efterordet är ett resultat av politiska diskussioner. Vi har försökt att inordna arbetet i den organisation de flesta av oss tillhör, bl. a. genom att presentera det på ett arbetsmöte inom organisationen. På det sättet har vi lärt oss själva och andra mer än om vi skulle arbetat individuellt.

Vi ser denna bok som ett led i försöken att **återknyta** till Lenins och bolsjevikernas organisations- och revolutionsteorier.

Utgivarna

Noter Introduktion

(1) Lenin använder vid sekelskiftet konsekvent beteckningen ”socialdemokratiskt” på arbetarklassens självständiga, revolutionära parti. När vi återger Lenins åsikter eller citerar honom har vi behållit uttrycket ”socialdemokratiskt”, vilket självfallet inte får förväxlas med våra dagars socialdemokrati.

Tillägg till introduktionen

Utgivarna ser denna bok som ett led i ”återknytandet till Lenins och bolsjevikernas organisations- och revolutionsteorier”.

För att överhuvudtaget *kunna ställa* problemet om ett *tillbakagripande* på den bolsjevikiska traditionen krävs en medvetenhet om de katastrofala följderna på de teoretiska och politiska områdena av stalinismens dominans under fyra och ett halvt decennium inom den revolutionära arbetarrörelsen.

Återknytandet till leninismen förutsätter och vidareutvecklar den kritiska uppgörelsen med den stalinistiska dogmatismen.

För dem av oss som genomled de första åren av politisk organisering i KFML och Clartéförbundet har det tagit lång tid att frigöra sig från den identifiering av stalinism och leninism som dessa organisationer försöker upprätthålla och parasitera på (en identifiering som de för övrigt har gemensam med reaktionära ”Sagittarier” och liberala humanister). Den fraseologiska schematik som vi skolades till skulle alltså vara leninism! Detta ältande av citat skulle vara en vidareutveckling av den marxistiska vetenskapen! Denna kombination av perspektivlös, militant reformism och abstrakta dogmer skulle vara bolsjevikisk strategi och taktik!

Vi har i första numret av Bolsjevik (kan fås genom ”Tidskriften Bolsjevik”, Postbox 1091, LUND) försökt klargöra att det inte förhåller sig så. Vi försöker där (liksom i september-numret) visa att organiserandet av ett, politiskt ledande och ingripande, nationellt och internationellt avantgarde måste ske under en process av hård kamp mot icke-marxistiska uppfattningar och att stalinismen är en sådan avvikelse.

Denna bok är ett av bidragen i den långvariga och mödosamma kampen för att dra fram och levandegöra den leninistiska och bolsjevikiska traditionen. Att ge ut ”Lenins kamp mot ’ekonomisterna’ ” är därför en viktig revolutionär handling.

BOLSJEVIKGRUPPEN juni 1970

Aktuellt material som utvecklar denna syn:

Bolsjevik 1 och 2, 1970; adress se ovan.

Åter till Leninismen; utgiven av ”Vänsteroppositionen”, maj 1970.

Röda Häftet; Partisanförlaget; se speciellt nummer 3-4 (material från Kominterns tredje kongress) och 5 (”Om organisationsfrågan hos Lenin och Luxemburg av Daniel Bensaid” m. m.).

Kontaktadresser: Anna Törngren Postlåda 181 240 23 Dösjebro, (Lund) och Tom Gustafsson, Flygarevägen 61, 170 23 BARKARBY (Stockholm).

En bakgrund till Lenins kamp mot "Ekonomisterna". Förord

I sakta mak,
tvekande, i sick-sack,
ljudlöst, framåt arbetande folk!
Håll er undan! Anpassa er!
Sakta framåt arbetande folk!
Om det är möjligt, men försiktigt,
rör er framåt
arbetande folk!

Dessa verser av Julij Martov dedicerades till de "allra modernaste ryska socialdemokraterna", d. v. s. de ryska "ekonomisterna". Med dessa ironiska meningar vill han återge dessa opportunisters politiska lunkande och deras svanspolitik. Ironin framstår ännu klarare om man jämför med Martovs förlaga, den ryska texten till den polska revolutionssången *Warszawianka*, vars refräng ungefär lyder:

Framåt! Framåt i blodig strid,
i rättvis och helig kamp!
Marsch! Marsch framåt
arbetande folk (1)

I. Förordet

Syftet med detta förord är att ge en bakgrund till polemiken mellan Lenin och "ekonomisterna". Vi har lagt upp förordet så att det först redogör för Lenins teoretiska och politiska utgångspunkter vid tiden för kampen. Därefter behandlas den ryska socialdemokratins utveckling under 90-talet och dess läge vid sekelskiftet. I det sista avsnittet ger vi en mycket kortfattad allmän introduktion till de översatta artiklarna.

Av artiklarna, förordet och noterna i boken, med deras ensidiga hänvisningar till Lenins arbeten kan man lätt få uppfattningen att Lenin ensam förde en heroisk kamp mot en arme av opportunister. En sådan missuppfattning underbyggs ständigt av den stalinistiska historieskrivningen. Under snart fem decennier har Lenin mytologiserats, framställts som en ensam varg, omänsklig, ouppnåelig, i ständig kamp mot föraktliga renegater, dvärgar och ohederliga kryp. För att nämna ett exempel: SUKP:s historia (2) påstår att *Lenin* redan från första dagen av "ekonomisternas" framträdande "tog itu med att slå ned dem" och att *Lenin* organiserade den allryska tidningen *Iskra*, trots det faktum att Lenin långt ifrån var den första att bekämpa "ekonomismen", att han ingalunda gjorde det från första dagen, och att han på intet sätt organiserade *Iskra* ensam, utan tillsammans med hundratals revolutionärer.

De som förvanskar den ryska partihistorien och förändrar ryska revolutionärers memoarer och biografier; de som behandlar Lenin som de grekisk-ortodoxa behandlar sina kyrkofäder; de som antar Lenins ståndpunkter i kampen mot "ekonomister" (liksom i kampen mot "narodniker", "mensjeviker", "likvidatorer") som *a priori* riktiga, avhänder sig möjligheten att klargöra de olika polerna i kampen och förklara *varför* Lenin stod för en konsekvent revolutionär linje och *varför* den ryska socialdemokratin kunde frambringa ledare av Lenins kaliber.

Även om Lenin klarare än kanske någon annan sammanfattade kärnpunkterna i "ekonomismen", har andra ryska teoretiker, som Plechanov, Axelrod och Martov, skrivit åtskilliga analyser av denna strömning. Dessa är emellertid svårtillgängliga på andra språk än ryska, i den mån de över huvudtaget översatts. Lenins artiklar får därför ensamma representera den ena polen i kampen. Den andra polen beskrives, förutom i Lenins artiklar, i tre texter (den första, andra och åttonde). Orsaken till att vi tagit med så få "ekonomist"-texter är inte bara översättningssvårigheter utan också "ekonomisternas" påtagliga ovilja att systematiskt framställa sina åsikter.

II. Lenins teoretiska och politiska utgångspunkter

A. Den ryska samhällsformationen vid sekelskiftet

1895-96 utarbetade Lenin i ett S:t Petersburg-fängelse ”Utkast till ett program för det socialdemokratiska partiet” och ”Förklaringar” till det (3). Programförslaget är indelat i tre avsnitt. Det första gäller den ekonomiska och sociala *utvecklingen* i Ryssland och förändringarna i arbetarklassens läge; det andra avsnittet gäller det socialdemokratiska partiets strategiska och taktiska *uppgifter*. I den tredje avdelningen formuleras de praktiska *kraven* på statens omgestaltning och på förbättringar i arbetarklassens och böndernas arbets- och levnadsförhållanden. Lenins analys av den ryska samhällsformationen framgår av det första avsnittet i programförslaget och av andra artiklar från samma tid (4). Den är ungefär följande:

Kapitalismen utvecklas i allt snabbare takt i Ryssland. En allt större del av produktionsmedlen koncentreras i händerna på en obetydlig del av befolkningen: kapitalister, köpmän och godsägare. Bönder, hantverkare och andra småproducenter förlorar i allt större antal sina produktionsmedel och drivs i de flesta fall till lönearbete. Maskiner och andra förbättringar i produktionen ökar arbetets effektivitet, men bidrar också till att öka kapitalisternas makt över arbetarna.

Arbetarna tillväxer snabbt i antal liksom de egendomslösa på landsbygden. I takt med att fabriker och verkstäder växer upp, koncentreras stora arbetargrupper till gemensamt arbete på stora arbetsplatser. Deras arbetskraft har blivit en vara. Arbetarna kastas från den ena fabriken till den andra. Förbindelserna med den jord de nyligen kom ifrån skärs av.

Men sammanfösningen av arbetare ger dem också möjligheter att gemensamt diskutera sina arbetsförhållanden. De jämför och undersöker. De börjar känna sig som delar av en klass, de upplever sina gemensamma intressen, de sammansluter sig.

Kunskapen och sammanslutningen möjliggör revolten. Arbetarna revolterar, först enskilt och utan klara mål, sedan allesammans i allt större grupper. I kampen växer solidariteten. Efter jämförelser och undersökningar får de kunskap om att sugningen överallt är densamma.

Också på landsbygden utvecklas kapitalismen. Godsägare börjar producera spannmål för avsalu. Produktionen kräver lönearbetare. De bönder som inte tvingas stanna på sina usla jordbitar till följd av den ålderdomliga lagstiftningen, lämnar jorden och söker sig till städerna eller sysselsätts med hantverk och hemarbete på landsbygden.

Tendensen i det ryska samhället är otvetydig: småproduktionen ersätts av storproduktion. Småföretagarna förvandlas till lönearbetare. Kapitalismen utvecklas i snabb takt såväl i städerna som på landsbygden. Narodnik-rörelsens (5) teser om kapitalismens undviklighet är och förblir falska. Dess bonde-romantiska inställning är ohållbar. De gamla bykommunerna kommer inte att kunna utgöra baser för socialismen, som narodnikerna trodde. De sprängs nu sönder.

Hur långt hade utvecklingen gått? Var Ryssland kapitalistiskt vid denna tid, d. v. s. var det kapitalistiska produktionssättet dominerande i Ryssland i dess helhet?

De frågorna besvarade inte Lenin. Han kunde inte besvara dem utan en mycket omfattande konkret analys av konkreta förhållanden. Lenins artiklar vid mitten av 90-talet var i hög grad riktade mot narodnikerna (6). De byggde på de ekonomiska undersökningar han själv, Plechanov och Peter Struve utfört under några år för att visa att Ryssland utvecklades i riktning mot kapitalismen. Under slutet av 90-talet ägnade Lenin tre år av sin fängelse- och exiltid till att exaktare klarlägga den ryska samhällsformationens ekonomiska struktur. Under åren 1896-99 arbetade han med boken ”Kapitalismens utveckling i Ryssland” (7). Den skulle ge svaren på de frågor som gällde relationen mellan det kapitalistiska produktionssättet och de andra produktionssätten vid sekelskiftet, hur långt utträngningen av småproducenterna hade gått, hur mycket som fanns kvar av den gamla livegenskapen, hur långt den kapitalistiska utvecklingen, från småproduktion till manufaktur och storproduktion i fabriker, hade nått. Den 3 februari 1899 kunde Lenin lättad skriva till sin moder att han avslutat arbetet på boken ”som ett tag hotade med att dra ut på tiden i all oändlighet” (8). Dessa

fördjupade studier konfirmerade alla viktiga slutsatser som de ryska marxisterna dragit ur sina tidigare undersökningar.

”Kapitalismens utveckling i Ryssland” är Lenins mest omfattande undersökning av den ryska samhällsformationen. Den hänför sig visserligen i huvudsak till den ekonomiska nivån i samhället, men Lenin anser att de slutsatser han drar på basis av denna bok och tidigare undersökningar angående klassförhållandena i Ryssland, konfirmeras i de olika klasserna öppna politiska agerande under de omfattande strejkrörelserna i början på 1900-talet och i 1905-07 års revolution.

”Kapitalismens utveckling ...” är inte en gång för alla given analys av den ryska samhällsformationen, en omöjlighet eftersom denna företeelse ständigt förändras. Den är dels en konkret analys av Ryssland (i synnerhet av den ekonomiska strukturen) dels visar den hur en sådan konkret analys arbetas fram. Lenin framhäver i sina arbeten ständigt den konkreta analysen, ”det väsentligaste i marxismen, marxismens levande själ” (9), ty utan en konkret kunskap om ett samhälle är det omöjligt att utarbeta en korrekt strategi och taktik. De flesta av Lenins artiklar är just sådana konkreta analyser av den ena eller andra företeelsen i samhället. Lenin drar slutsatsen :

”Varuproduktionen utvecklas i allt snabbare takt i Ryssland, det kapitalistiska produktionssättet blir alltmer dominerande” (10)

D. v. s. det kapitalistiska produktionssättet dominerar i landsmåttstock och denna dominans blir alltmer markerad. Sådillvida liknar Ryssland de västeuropeiska länderna. Men Ryssland uppvisar en säregenhet jämfört med dessa länder, som ger den ryska revolutionen en annorlunda karaktär än revolutionen i Västeuropa.

”Den ryska socialdemokratins omedelbara uppgifter modifieras ... avsevärt av det faktum att de talrika kvarlevorna av det förkapitalistiska samhällssystemet med livegenskap, i vårt land, i allra högsta grad hämmar produktivkrafternas utveckling, omöjliggör en fullständig och allsidig utveckling av proletariats klasskamp och försämrar den arbetande befolkningens levnadsstandard; de betingar de asiatiskt barbariska formerna av exploatering och det kvalfulla utrotandet av den mångmiljonhövdade bondebefolkningen, och de håller hela folket nere i ett tillstånd av okunnighet, rättslöshet och underkastelse. Det tsaristiska enväldet är den mest framträdande av dessa kvarlevor från livegenskaps-samhället och barbariets mäktigaste skydd. Självhärskardömet är den farligaste och mest envetna motståndaren till proletariats frigörelse och hela folkets kulturella utveckling.”(11)

B. Den ryska revolutionens karaktär

Av sin samhällsanalys och studiet av arbetarrörelsens historia drar Lenin följande strategiska slutsatser.

Socialisternas mål är folkets verkliga frigörelse i det klasslösa kommunistiska samhället. Endast arbetarklassen kan vara en konsekvent förkämpe för detta mål, eftersom alla de andra klasser, som vid denna tidpunkt finns i Ryssland, står för ett bevarande av det existerande ekonomiska systemets grundläggande drag. Småproducenten, som ruineras under kapitalismens ok, blir sant revolutionär endast om han inser hopplösheten i sitt läge och medvetet ställer sig på proletariats sida. För att arbetarklassen skall kunna göra sig till situationens herre och röja undan alla hinder på vägen mot det stora målet måste den erövra den politiska makten. I denna mening är proletariats diktatur ett nödvändigt politiskt villkor för samhällets totala omvandling. Men till följd av de specifika dragen i Ryssland jämfört med de västeuropeiska länderna är det den ryska arbetarklassens *närmaste* politiska uppgift att störta självhärskardömet. Sålunda står den ryska arbetarklassen inför två revolutionära uppgifter: störtandet av enväldsmakten och erövrandet av den politiska makten i samhället. Det är den ryska socialdemokratins uppgift att leda arbetarklassen i denna kamp. I den socialistiska revolutionen kan arbetarklassen räkna med stöd endast från de element bland småproducenterna, som allierar sig med den. I den demokratiska revolutionen, riktad mot de förkapitalistiska resterna, och då i synnerhet tsarismen, sluter däremot alla politiskt oppositionella element, befolkningsskikt och klasser upp i den utsträckning de är fientligt inställda till absolutismen och bekämpar den i en eller annan form. ”*Sida vid sida* med proletariats står här också de oppositionellt inställda elementen inom bourgeoisien, de bildade klasserna,

småbourgeoisien, de av absolutismen förföljda folkslagen, religionerna, sekterna o. s. v.” (12)

Vilken är nu relationen mellan den ”demokratiska” revolutionen och den socialistiska? Lenin är under denna tid mycket vag när han yttrar sig om förhållandet mellan de två revolutionerna. Det är först i och med att denna fråga ställs på dagordningen genom de stora strejkrörelserna och 1905-07 års revolution, som Lenin och andra socialdemokrater tar itu med att analysera frågor som maktorganen efter tsarismens störtande (Lenins tes om ”arbetarnas och böndernas demokratiska diktatur”) och kapitalismens störtande (proletariatets diktatur), den internationella strategin, det väpnade upproret och dess organisering etc. En sådan utredning faller utanför denna bok. (13)

Under den period denna bok behandlar (fram till 1902) säger Lenin knappast mer till dessa frågor än han sade redan 1897 i ”De ryska socialdemokraternas uppgifter”. Han skriver där:

”I sin praktiska verksamhet ställer sig socialdemokraterna ... uppgiften att leda proletariatets klasskamp och att organisera denna kamp i dess två yttringar: den socialistiska (kampen mot kapitalistklassen, d. v. s. för att tillintetgöra klasssystemet och organisera ett socialistiskt samhälle) och den demokratiska (kampen mot absolutismen, d. v. s. för att erövra politisk frihet och att demokratisera det politiska och samhällsliga systemet i Ryssland). ... ända från sitt första framträdande som en särskild social och revolutionär riktning *har de ryska socialdemokraterna* alltid klart och uttryckligt framhållit denna uppgift i sin verksamhet, *alltid betonat den proletära kampens dubbla yttring och innehåll och alltid hävdat det oupplösliga sambandet mellan sina socialistiska och demokratiska uppgifter*, ett samband som påtagligt kommer till uttryck i det namn de tagit sig” (14) (vår kursiv).

Därefter försöker Lenin påvisa detta oupplösliga samband vad gäller den socialistiska och den ”demokratiska” propagandan och agitationen och ”att det revolutionära arbetet löper fullständigt parallellt på båda områdena”.

C. Arbetarklassens ledande roll. Dess självständiga, politiska parti

Av sina studier av det ryska samhällets karaktär och de olika klassernas politiska agerande fastslår Lenin att Marx/Engels tes om ”arbetarklassens ledande roll” i den revolutionära kampen, också är giltig för Ryssland. I den mån de ryska arbetarna har allierade i sin kamp för socialismen är det från *element* som medvetet ställt sig på arbetarklassens sida (t. ex. småproducenter, som förstått småproducentens hopplösa läge under kapitalismen; grupper av intellektuella, etc.). Men också i kampen mot tsarismen skiljer sig arbetarklassen från de övriga ”ty *endast* den är en alltigenom konsekvent och obetingad fiende till absolutismen, *endast* för den är kompromisser med absolutismen uteslutna, *endast* i arbetarklassen kan demokratin finna en oförbehållsam, ståndaktig anhängare, som inte ser tillbaka”. (15) Bourgeoisien vet att tsarismen hämmar produktivkrafternas utveckling, men den fruktar den fullständiga demokratiseringen, den fruktar proletariatet och kan därför när som helst ingå förbund med tsarismen mot proletariatet. Småbourgeoisien vacklar, som klass betraktad, mellan den proletära sidan och de reaktionära illusionerna om att kunna vrida historiens hjul tillbaka. Den ”är i stånd att ingå förbund med de härskande klasserna mot proletariatet *för att* befästa sin egen ställning som *småägare*”. De intellektuella intar som helhet en liknande vacklan mellan oppositionen mot enväldets förföljelser och benägenheten att sälja sin oppositionella entusiasm för en statlig tjänst och tillfälliga, individuella fördelar. Vad gäller de förtryckta folkslagens och de förföljda religiösa gruppernas motstånd mot tsarismen, så är deras opposition försvagad av det faktum att ”klassmotsättningarna inom dessa befolkningskategorier är betydligt mer djupgående och starkare än den solidaritet, som förenar samtliga klasser inom en sådan kategori mot absolutismen och för demokratiska institutioner”. Alla de andra klassernas demokrati ”ser tillbaka” och därför kan den ”demokratiska” revolutionens seger säkras endast om den leds av arbetarklassen. Endast den kan föra kampen till slut, endast den kan föra den ”demokratiska” revolutionen vidare mot socialismen.

Det parti som har till uppgift att leda arbetarklassens kamp måste således basera sig på arbetarklassens specifika historiska intressen. Det måste vara *arbetarklassens självständiga parti*. Det betyder inte att partiet bara består av arbetare eller att det skall *föra ut* de åsikter majoriteten av arbetarna har vid ett visst speciellt tillfälle. Partiet måste basera sig på arbetarklassens långsiktiga,

historiska, intressen. Partiet är ett parti för *medvetna revolutionärer*. Det betyder inte heller att detta parti bara skall vända sig till arbetarna. Redan i Kommunistiska Manifestet slås fast att ”kommunisterna överallt understödjer varje revolutionär rörelse mot de bestående sociala och politiska förhållandena”. För den ryska revolutionen måste detta betyda:

”Som förtrupp i kampen för demokrati måste socialdemokratin leda de olika oppositionella folkgruppernas kamp (...), förklara för dem den allmänpolitiska innebörden av deras speciella, på deras yrke grundade, konflikter med regeringen, samla dem till stöd för det revolutionära partiet, samt ur partiets led öva upp ledare som kan utöva politiskt inflytande på alla oppositionella samhällslager. Varje fördömande av detta arbetssätt, innebär ett nytt ”försvar för trögheten”, hur mycket det än pryds med blomsterspäckade fraser om nära, organisk kontakt med proletärernas kamp. Det innebär ett försvar för att socialdemokratin blir efter den landsomfattande demokratiska rörelsen. Det leder till att man överlämnar ledarskapet till den borgerliga demokratin.” (16)

Socialdemokraterna stöder de oppositionella grupperna mot den gemensamma fienden, för att underlätta hans fall, men de gör det ”utan att vänta någonting *för egen del* av dessa temporära bundsförvanter och utan att göra några eftergifter för dem”.

För att det ryska partiet skall kunna föra en korrekt politik gentemot de olika klasserna och skikten fordras ett ständigt studium av dessa klassers sociala ställning och politiska agerande. Lenins många och utförliga studier av bourgeoisien och de liberala grupperna(17), av bönderna(18) och studenterna(19) har just detta syfte. Varje motsättning måste utnyttjas. Exempelvis måste taktiken gentemot de egendomslösa på landsbygden vara en annan än gentemot rika bönder och godsägare.

Som vi sett måste det revolutionära partiets strategi och taktik grunda sig på vetenskapliga analyser av konkreta förhållanden och studium av arbetarrörelsens internationella erfarenheter. Partiet måste innefatta teoretiker förmögna att ”mer eller mindre tillägna sig sitt århundrades vetande” och i stånd att ”föra detta vetande framåt”. I det kapitalistiska samhället bedrivs det vetenskapliga arbetet i speciella institutioner – universitet och högskolor – mer eller mindre skilda från samhället i övrigt. Detta gällde också sekelskiftets Ryssland. Det vetenskapliga arbetet är skilt från arbetarklassens materiella produktion. (Det är det däremot inte i det avancerade socialistiska samhället.) Denna avskiljning – rumsligt och personellt – och de stora svårigheterna för arbetarna att förena den materiella produktionen med ett teoretiskt arbete, leder till speciella komplikationer för det revolutionära arbetet i de kapitalistiska länderna. Medan arbetarklassen är den enda konsekvent revolutionära klassen och revolutionens huvudkraft, är det intellektuella (ofta av borgerligt ursprung) som är vetenskapens bärare. Den kommunistiska organisationen organiserar föreningen av dessa båda element. Det är dess uppgift att sammansmälta kommunistiska arbetare och kommunistiska intellektuella.

Att det är intellektuella som är vetenskapens bärare och att de (huvudsakligen) är koncentrerade till universitet och högskolor betyder naturligtvis inte att alla som studerar vid universitet och högskolor är intellektuella,(20) inte heller att all produktion vid universiteten är vetenskaplig. Tvärtom är universitetens *viktigaste* funktion i det kapitalistiska samhället att producera ideologer, administratörer och tekniker för bourgeoisins behov. Det får inte heller tolkas så att arbetarna inte har någon *kunskap* om det samhälle de lever i. Slutligen finns det anledning att hänvisa till Lenins precisering av tesen att ”den revolutionära teorin inte utarbetas av massorna själva under loppet av deras rörelse”:

”Detta betyder naturligtvis inte, att arbetarna inte deltar i detta utarbetande. Men de deltar inte som arbetare utan som socialistiska teoretiker, som Proudhon och Weitling; de deltar med andra ord endast då och i den mån som de mer eller mindre lyckas tillägna sig sitt århundrades vetande och föra detta vetande framåt. För att arbetarna skall lyckas med detta oftare måste man göra allt för att höja deras allmänna medvetenhetsnivå; därför bör arbetarna inte stänga in sig inom en ”arbetarlitteratur” konstlat tränga ram utan i allt större utsträckning lära sig behärska den allmänna litteraturen. Det vore t o m riktigare att säga bli instängda i stället för ”stänga in sig”, ty arbetarna läser själva och vill läsa allt som skrivs även för de intellektuella, och det är endast några få (dåliga) intellektuella som tror, att det räcker ”för arbetarna” om man berättar om fabriksförhållanden och idisslar saker och ting, som för längesen är kända.” (21)

III. Den ryska socialdemokratins utveckling under 90-talet och dess läge vid sekelskiftet

Som vi visade i det föregående avsnittet är den intellektuella och materiella produktionen skilda åt i det kapitalistiska samhället. Detta drag präglade i hög grad sekelskiftets Ryssland. Det ledde till avsevärda svårigheter för de ryska socialdemokraterna. Den revolutionära teorin växte inte ur arbetarklassens spontana kamp. Bärarna av den spontana arbetarkampen och av det teoretiska arbetet var inte desamma och de verkade under lång tid skilda från varandra.

I denna avdelning skall vi beröra formerna för den revolutionära teorins utarbetande, den ryska arbetarrörelsens spontana utveckling och det medvetna arbetet på att förena revolutionära intellektuella och arbetarrevolutionärer i ett ryskt arbetarparti, samt mot bakgrund av detta de opportunistiska riktningarna i form av den ”legala marxismen” och ”ekonomisten”.

A. Formerna för socialdemokraternas teoretiska arbete

Socialdemokraternas teoretiska arbete bedrevs i slutet av 1800-talet i fyra olika fora: i olika former vid universitet och högskolor, i propagandistiska ”arbetarcirklar” (kruzjki), i exilgrupper samt, huvudsakligen efter mitten av 90-talet, i revolutionära organisationer.

Även om *universitetens* uppgift var att utbilda trogna lakejer åt tsarismen och trots att rekryteringen till de högre utbildningsenheterna var synnerligen sned till förmån för godsägar-, köpmanna- och fabriksägarbarn, blev de tidvis säten för omfattande studentrörelser och permanent tillhåll för intellektuella oppositionsgrupper. Studenter föreläste och var diskussionsledare i arbetarcirkarna och ledde ibland också andra undervisningsgrupper för arbetare, exempelvis ”söndagsskolorna”. (22) Vid universiteten diskuterades teoretiska frågor i hemliga cirklar för studenter och lärare och i halvlegala sällskap. (23)

Arbetarcirkarna rekryterade sina deltagare bland en elit av arbetare. I de större städerna fanns något eller några hundratal arbetare som skilde sig från huvuddelen av arbetarstammen genom att de härstammade från andra arbetare – inte från bönder eller andra landsbygdsbor, genom att de i förhållande till andra arbetare innehade välbetalda och mindre hälsovådliga arbeten och genom att de var belästa och i högre utsträckning än andra arbetare frigjort sig från fördomar och vidskepelser. De organiserade ofta arbetarcirkarna själva, men inkallade studenter som föreläsare. Cirkelverksamheten var för dem antingen en eskapistisk frigörelse från det enformiga arbetet eller ett medel att helt och hållet komma ifrån fabriksarbetet. Däremot hade den under 70- och 80-talen endast i undantagsfall politiska syften, ett förhållande som gradvis förändrades under 90-talet genom socialismens spridning i allt vidare kretsar och den spontana strejkrörelsen. Först vid mitten av 90-talet blev arbetarcirkarnas kaderrekryterande och kaderskolande funktion den dominerande. (24)

Av *exilgrupperna* var ”Gruppen för arbetets frigörelse” den viktigaste. Den bildades 1883 i Genève. Under två decennier arbetade dess medlemmar – bland dem G. Plechanov, P. B. Axelrod och V. Zaslutj – för att sprida marxistiska pamfletter, broschyrer, böcker och tidningar i Ryssland och Västeuropa. Dess betydelse låg huvudsakligen på det teoretiska och programmatiska planet. (25)

De första *socialdemokratiska organisationerna* i Ryssland var de ”Sydryska” och ”Nordryska arbetareförbunden” som bildades 1875 och 1878. Även om båda förbunden efter en kort tillvaro bröts upp av tsarismen, kom det Nordryska förbundets program, med dess starka anknytning till den västeuropeiska arbetarrörelsen och den kraftiga betoningen av kampen för politiska fri- och rättigheter att få en förebildlig betydelse under halvannat decennium.

Den starkaste revolutionära kraften under 70-talet var den populistiska ”Zemlja i Volja”, som splittrades 1879 och då bl. a. gav upphov till den terroristiska och konspiratoriska ”Narodnoja Volja” (26). Dessa båda organisationer skilde sig, ifråga om det illegala arbetet, fördelaktigt från de lokalt baserade, kortlivade och amatörmässigt uppbyggda grupper som sprang upp under denna tid; de båda organisationerna förde emellertid den politiska kampen på ett felaktigt sätt: 70-talets ensidiga betoning av att *stödja* och *lära* av den politiskt omedvetna landsbygdsbefolkningen

ersattes med 80- och 90-talens *konspiratoriska* inriktning på fruktlösa attentat och *nedvärderande* av de skolande och organiserande uppgifterna.

De politiska organisationerna kunde inte tjäna som fora för studier och programmatiska utredningar. De revolutionära intellektuella som sysselsattes i ett sådant arbete hade (på sin höjd) kontakt med vissa elitgrupper av arbetare medan de breda lagren av arbetare, som aktiverades under 80-talets och 90-talets spontana, ekonomiska strejkrörelser endast i mycket ringa utsträckning var politiskt medvetna och ännu mer sällan var knutna till arbetarcirklar och politiska organisationer.

B. Arbetarrörelsens spontana utveckling

Ännu vid sekelskiftet var de ryska arbetarna jämförelsevis få till antalet. Enligt den officiella statistiken var 2,2 miljoner arbetare sysselsatta i gruv- och manufakturindustrin år 1900 (27). Eftersom denna siffra bara gällde de arbetare som övervakades av den statliga fabriksinspektionen tillkommer ca 0,3 miljoner. Man bör dessutom lägga till 0,5 miljoner transportarbetare och 0,3 miljoner byggnadsarbetare. Sammanlagt utgör detta 3,3 miljoner arbetare av en befolkning på 129 miljoner.

Av dessa siffror kan man inte dra några slutsatser om arbetarklassens politiska styrka. Arbetarna hade stora familjer, koncentrerades till de politiskt viktigaste städerna och till ekonomins nyckelsektorer. De kom att sammansvetsas och skolas under många års politiska kamp.

Antalet arbetare tillväxte snabbt. Mellan 1865 och 1890 fördubblades arbetarna på verkstäder och järnvägar till ca 1,5 miljoner. ökningen var ännu snabbare under 90-talet. Men ännu 1897 sysselsattes 5/6 av befolkningen i jordbruket. De arbetare som lämnat landsbygden för städerna knöts fortfarande under lång tid till den genom släktband och traditioner. (En undersökning gjord Moskva visade att 18% av Moskvadistriktets arbetare årligen återvände till landet för att delta i skörden: 30% ägde fortfarande någon jordlott, medan genomsnittet för hela landet var 29%- Undersökningen anförd av Keep, a. a.)

Under 80- och 90-talen ägde ett stort antal strejker och revolter rum: först lokala och sporadiska, ofta parade med maskinkrossning och andra mållösa, desperata aktioner som uttryckte ett allmänt men oinriktat missnöje; därefter alltmer välorganiserade strejkrörelser riktade mot kapitalister, kapitalistklassen och regeringen. Strejkerna fick efter hand en alltmer politisk prägel. Mellan 1881 och 1886 förekom mer än 48 strejker med 80.000 arbetare. Under 90-talet ökade de ännu mer i omfattning och mellan 1895 och 1899 strejkade åtminstone 221.000 arbetare (28). Följande sammanställning från Lenins artikel "Ur den ryska arbetarpressens förflutna" (29) visar de olika ståndens och klassernas roll i den *politiska* kampen mot tsarismen. Av 100 personer som ställts till ansvar för "statsförbrytelser" (politiska förbrytelser) mot enväldsmakten var:

1827-46	76 adliga och 23 icke privilegierade;
1884-90	30,6 adliga och 46,6 oprivilegierade; därav (av de oprivilegierade) var 7,1 bönder, 15,1 arbetare och 73,2 intellektuella;
1901-03	10,7 adliga och 80,9 utan privilegier; av dessa var 9,0 bönder, 46,1 arbetare och 36,7 intellektuella;
1905-08	9,1 adliga och 87,7 icke privilegierade; därav 24,2 bönder, 47,4 arbetare och 28,4 intellektuella (vår kursiv)

Under 80-talet dominerades den politiska kampen mot tsarismen av de intellektuella. Däremot hade de en mycket marginell roll vid arbetarklassens spontana strejker och aktioner. Det var först under strejkvågen i slutet av 90-talet som de revolutionära intellektuella i massomfattning drogs in i den spontana kampen och ställdes inför problemet att förbinda den socialistiska teorin med den spontana rörelsen och därmed ge denna, klart motiverade, politiska mål.

C. Föreningen av den revolutionära teorin och den spontana rörelsen. Övergången till massagitation. Arbetet på att skapa ett socialdemokratiskt parti

Det socialdemokratiska arbetet bedrevs länge i universitetsgrupper och små propagandacirklar. Därigenom var de marxistiska teorierna förbehållna vissa speciella, huvudsakligen intellektuella, grupper, som hade tillträde till cirklarna eller kunde komma över det material som publicerades i vissa legala (!) tidskrifter.

I och med den omfattande spontana rörelsen under andra hälften av 90-talet och arbetarnas intresse för socialismen, ställdes socialdemokraterna inför helt nya uppgifter. Det gällde för dem att bygga upp grupper och organisationer, förmögna att sprida de socialistiska idéerna till massorna av arbetare och därigenom utveckla deras klassmedvetande och klarlägga de politiska målen för kampen. Jämsides med det propagandistiska arbetet i smärre grupper måste socialdemokraterna övergå till agitation i massomfattning. (*Propagandan* hade till syfte att skapa en kader av marxister som var insatta i arbetarrörelsens strategiska uppgifter och som hade kunskap om det ryska samhällets struktur, historia och utveckling, de olika klassernas ekonomiska och politiska särdrag och förhållande till arbetarklassen, etc. I det propagandistiska arbetet ”spred man många idéer till ett fåtal”. *Agitationen* vände sig däremot inte bara till de mest skolade arbetarna och intellektuella utan till de breda lagren av arbetarna (och bönderna). Syftet med agitationen var att utnyttja konkreta, påtagliga exempel på missförhållanden på arbetsplatser och i bostäder för att påvisa deras djupare orsaker. En skicklig agitator skulle förmå att dra linjen från en speciell arbetarfientlig lag, den långa arbetstiden, sänkta löner, gendarmes ingripande vid strejker och liknande frågor till deras yttersta orsaker: tsarismen, den framväxande kapitalismen och frånvaron av socialismen. I det agitatoriska arbetet ”spred man några få idéer till många”.)

Övergången skedde i stor skala vid mitten av 90-talet och vid dess slut var så gott som samtliga ryska kommittéer och grupper sysselsatta med agitatoriskt arbete (30). Men den nya arbetsmetoden ställde också nya krav på organisationen. Den tidigare studiegruppskaraktären måste brytas. Framställningen och spridandet av olagligt material fordrade en stark arbetsfördelning och en centralistisk organisationsstruktur. För att socialdemokratin skulle bli en enhetlig, politiskt effektiv kraft krävdes ett brott med den lokala karaktären av de olika grupperna, med amatörmässigheten i det illegala arbetet samt en programmatisk homogenitet.

Det tidigare teoretiska arbetet hade klarlagt huvuddragen i de strategiska uppgifterna och det var därför de politiskt-praktiska frågorna och organisationsfrågorna som stod i förgrunden. I ”De ryska socialdemokraternas uppgifter” (skriven i slutet av 1897) uttryckte Lenin socialdemokraternas dåvarande syn på sina uppgifter:

”Den mest brännande frågan för närvarande (i slutet av 1897) är enligt vår mening frågan om socialdemokraternas *praktiska* verksamhet. Vi understryker den *praktiska* sidan av socialdemokratin, ty dess teoretiska sida har av allt att döma redan kommit över den mest kritiska perioden, då å ena sidan motståndarna hårdnackat vägrade förstå den och ivriga försök gjordes att kväva den nya riktningen i dess linda, och då socialdemokratin å andra sidan lidelsefullt försvarade sina grundprinciper. Numera förefaller *de huvudsakliga och grundläggande dragen* i socialdemokraternas teoretiska åsikter vara tillräckligt klarlagda. Detta kan emellertid inte sägas om socialdemokratin *praktiska* sida, om dess politiska program, dess verksamhetsmetoder, dess taktik.” (31)

Sammanfattningsvis förändrades alltså den ryska socialdemokratins politiskt-praktiska verksamhet vid mitten av 90-talet från propaganda i små grupper till att också omfatta agitation i massomfattning. De stod därmed inför uppgiften att bryta ned de lokala organisationernas studiegruppskaraktär och förvandla dem till kommittéer av ett enhetligt ryskt arbetarparti, som på basis av ett politiskt program förmådde intervensera i den spontana klasskampen och leda arbetarklassen och de element som allierat sig med den i ett revolutionärt anlopp mot självhärskardömet. (32)

Artiklarna i denna bok visar Lenins och ”ekonomisternas” olika inställningar i dessa frågor. De visar också att även om Lenin och andra ledare ansåg socialdemokratins teoretiska åsikter tillräckligt klarlagda ifråga om dess huvuddrag, gällde detta absolut inte för samtliga ryska

socialdemokrater. De revolutionära socialdemokraterna tvingades att "lidelsefullt" försvara "de huvudsakliga och grundläggande dragen i socialdemokraternas åsikter", ty de ifrågasattes från två strömningar inom den ryska socialdemokratin: den "legala marxismen" och "ekonomismen".

D. Den "legala marxismen" och "ekonomismen"

Från att tidigare ha förbehållits vissa speciella grupper vann marxismen stor spridning i mitten på 90-talet. De intellektuella visade ett stort intresse för Marx', Engels och Lassalles skrifter. Marx' ekonomiska skrifter fick stor betydelse i kampen mot narodnikernas sociala utopism och spreds i stora upplagor. Trots den tsaristiska censuren kunde denna spridning oftast ske legalt. (De tsaristiska ämbetsmännen uppskattade marxisternas kritik av narodnikerna – den gamla ärkefienden – och uppfattade först sent det konsekvent revolutionära innehållet i marxismen, inte minst därför att anti-kapitalismen tonats ned och skrudsats i fabler.) Lenin och Plechanov publicerade en rad artiklar i denna censurerade form. Men medan Lenin och Plechanov ålade sig vissa restriktioner för att på ett enkelt sätt kunna sprida sina ekonomiska och filosofiska analyser i massupplagor och nå långsiktiga fördelar, utan att fördenskull uppleva det legala arbetet som det viktigaste, var denna typ av laglig publicistisk verksamhet de "legala marxisternas" huvudsakliga arbetsform. Denna verksamhetsform ledde åren efter 1894 till en snabb spridning av marxistiska böcker. Marxismen blev modet för dagen vid de större universiteten. Men i stället för att vara en vetenskaplig vägledning för socialistisk handling, blev marxismen i många akademiska kretsar ämne för skolastiska spetsfundigheter. Det var också i de akademiska kretsarna kring Struve, Berdjev, Tugan-Baranovskij, Bulgakov och andra "legala marxister" som en specifik, rysk, revisionistisk kritik av marxismen utvecklades. Under loppet av några få år utvecklades de "legala marxisterna" till "legala revisionister" och liberaler. (33) Kampen kom att gälla en rad teoretiska och ideologiska begrepp: värdeläran, kapitalackumuleringen i Ryssland, gränsnytteteorin, materialism contra idealism, den "fria viljan" etc. Lenin publicerade inga texter till de filosofiska frågorna, (34) men ledde den anti-revisionistiska kampen på de ekonomiska och politiska områdena) (35).

Mitt uppe i denna kamp – under sommaren 1899 – fick Lenin i sin sibiriska exil, de första uppgifterna om en "ny" riktning bland socialdemokraterna i S:t Petersburg. Förvånad skrev han till A. N. Potresov:

"Dina upplysningar om att motstånd mot marxismen börjat utvecklas i S:t Petersburg var nyheter för mig. Jag är förbryllad. 'Motstånd' – betyder det bland marxisterna? Och vilka? P. B [Struve] igen? Är det han & Co. som utvecklar en linje för förening med liberalerna? Jag väntar på dina förklaringar med stor otålighet." (36)

Några månader senare erhöll Lenin Y. D. Kuskovas "Credo" (37) och därmed ett utförligt svar på sina frågor, Credo var ett försök att underbygga en "ny" linje: arbetarna borde koncentrera sig på den ekonomiska kampen; marxisterna hade till uppgift att *stödja* denna kamp samt att *delta* i liberalernas oppositionella arbete.

Kuskovas manifest var ett försök att teoretiskt motivera en inskränkning av arbetarklassens politiska kamp; det låg inget nytt i denna linje. I Ryssland hade den existerat i praktisk form i flera år. Den övervärdering av den ekonomiska kampens möjligheter och undervärdering av den politiska kampens betydelse, som Kuskova teoretiserade över, kännetecknade en mängd socialdemokratiska grupper. Denna strömning, "ekonomismen", (38) kan bara förklaras utifrån de ryska socialdemokraternas speciella arbetsförhållanden.

Under 1896 och 1898 rycktes de mest skolade socialdemokraterna bort från arbetarklassens kampcentra genom omfattande arresteringar. Den gamla kader, som utbildats under åratals studier och propagandarbete drevs i exil. De nya problem revolutionärerna ställdes inför, i och med övergången till agitation i massomfattning och den organiserade interventionen i den spontana kampen, förmådde de inte lösa. Agitationen och den spontana strejkvågen förde dem i kontakt med de minst skolade, men mest vidskepliga och fördomsfulla arbetarna. Den överlag otillräckliga erfarenheten av illegalt arbete och bristerna i teoretiskt avseende ledde till arresteringar och diskontinuitet i

arbetet och gjorde att den nya kadern släpade efter massrörelsen i stället för att leda den. De ”drunknade” i den dagliga kampen. Påtagliga sociala och ekonomiska krav överordnades ”abstrakta” politiska frågor. Rörelsen blev allt, målet intet.

”Ekonomismen” var en *strömning* inom den ryska socialdemokratien, inte ett hopkok av idéer i huvudena på några förvridna människor. Den måste framför allt förklaras med ”säregenheterna i den ryska socialdemokratiens historiska utveckling, som gav upphov till – och tillfälligtvis måste ge upphov till – en inskränkt uppfattning av arbetarklassens politiska uppgifter. (39) ”Ekonomismen” hade således sin grund i de ryska socialdemokraternas svåra arbetsförhållanden. Men ”ekonomisternas” ledare gjorde bristerna till en dygd och teoretiserade över dem. Det var därför nödvändigt för Lenin och andra revolutionära socialdemokrater att föra en långvarig kamp mot denna riktning (liksom de tidigare gjort mot narodnismen och gjorde mot ”de legala revisionisterna”), för att försvara de ”grundläggande och huvudsakliga dragen i de ryska socialdemokraternas åsikter”.

IV. Lenins kamp mot ”ekonomisterna”. Artiklarna

Med denna utförliga bakgrund till de två polerna i kampen mellan Lenin och ”ekonomisterna” kan vi gå över till att kortfattat behandla de översatta artiklarna, kortfattat därför att artiklarna står väl för sig själva, såväl som på några avsnitt som behandlas i introduktioner och noter.

Den första artikeln, ”Ledare från Rabotjaja Mysl, nummer 1”, uttrycker några av ”ekonomismens” käraste åsikter i stil med att ”en kopek till rubeln” (i löneökning) ”är mer värdän all socialism och all politik”, den övervärderar den ekonomiska kampens möjligheter och ironiserar över de revolutionära socialdemokraternas illegala arbete; den hemfaller åt vissa stämningar av anti-intellektualism. ”Rabotjaja Mysls uppkomst drog fram ‘ekonomismen’ i ljuset” (Lenin).

Om ledaren kan sägas uttrycka den ”ekonomistiska” strömningen och omedvetenheten hos många socialdemokratiska arbetare, belyser Kuskovas Credo (ur ”En protest av ryska socialdemokrater”) några intellektuella opportunist. ”En protest ...”, som ursprungligen författades av Lenin är dennes första polemiska inlägg mot ”ekonomisterna”. I artikeln påvisas det nödvändiga sambandet mellan den ekonomiska och politiska kampen, arbetarklassens ledande roll och behovet av ett självständigt arbetarparti, vars uppgift det är att leda kampen för den politiska makten.

I de två följande artiklarna polemiserar Lenin mot en bilaga till Rabotjaja Mysl och ett manifest av Kievkommittén och drar upp riktlinjerna för de närmaste uppgifterna. Den allt överskuggande frågan var bildandet av ett ryskt socialdemokratiskt arbetarparti. De försök som gjorts för att sammansluta de olika ”kampförbunden” och grupperna i ett enhetligt parti hade dittills misslyckats. I partiets historia räknas visserligen Minsk-kongressen 1898 som den första partikongressen, men dess betydelse låg huvudsakligen på det psykologiska planet. Så när som på ett manifest (författat av Struve efter kongressen) saknade den praktisk betydelse. Det lokala partiarbetet var väl utvecklat under 90-talets senaste år, även om det kännetecknades av en påtaglig vacklan i de programmatiska frågorna. Överallt spreds flygblad och proklamationer. Men arbetet bedrevs isolerat. Praktiska problem och teoretiska stridsfrågor diskuterades enskilt av de olika grupperna. Verksamheten koordinerades inte, den inriktades inte på gemensamma projekt. Det fanns inget politiskt ledande centrum och inget allryskt partiorgan. Sedan Lenin frigivits ur exilen tog han, tillsammans med sina närmaste medarbetare Potresov och Martov, itu med uppgiften att med stöd av hundratals socialdemokrater bygga upp ett sådant politiskt centrum: den all-ryska tidningen Iskra och med den som teoretisk, politisk och organisatorisk bas sammansluta de socialdemokratiska kommittéerna till ett enhetligt parti. Men för detta krävdes kamp mot ”ekonomisterna”, kamp för att likvidera hela den period i den ryska socialdemokratien som kännetecknades av föreningen av ”småskuren praktikism och ytterlig ringaktning för teorin”:

”Hjältarna från denna period sysslade inte så mycket med att direkt förneka ‘de stora slagorden’ som med att förflacka dem: den vetenskapliga socialismen upphörde att vara en helgjuten revolutionär teori och förvandlades till ett mischmasch, som ‘fritt’ spädades ut med vatten från varje ny tysk lärobok; parollen ‘klasskamp’ gav ingen ny impuls till mer omfattande, mer energisk verksamhet utan tjänade som ett

lugnande medel, då ju 'den ekonomiska kampen är oskiljaktligt förknippad med den politiska'; idén om ett parti tjänade inte som appell till att skapa en kamporganisation av revolutionärer utan användes till att rättfärdiga ett slags 'revolutionär byråkrati', en barnslig lek med 'demokratiska' former." (40)

I de fem artiklarna från 1900-1902 går Lenin till storms mot dessa "hjältar" och propagerar Iskras plan för bildandet av det ryska partiet (se introduktionerna).

De två sista artiklarna är publicerade som Appendix. De är Lenins egna översikter över det teoretiska och politiska arbetet under åren 1897-1902 respektive 1895-1907.

V. Litteratur

Tyvärr finns det ingen enstaka bok om det ryska kommunist partiets historia som man oreserverat kan rekommendera. Den (officiella, översatta) ryska litteraturen efter Lenins död är otillförlitlig ifråga om den ryska partihistorien. Den västeuropeiska och nordamerikanska litteraturen genomsyras av ovetenskapliga (ideologiska) begrepp. För den som vill skaffa sig *kunskap* om den viktiga perioden kring sekelskiftet återstår endast att bearbeta ett brett urval av böcker.

Vi anger nedan de böcker vi använt oss av och markerar de som har de bästa vetenskapliga kvalifikationerna eller på annat sätt är ett bra material för bearbetning.

Baron, Samuel H.: Plekhanov – The Father of Russian Marxism. Stanford, California, 1963.

Bauer, Erwin: Russische Studenten. Anneburg 1901.

Bobrovskaya, Cecilia: Twenty Years in Underground Russia. Memoires of a rank and file bolshevik. London 1934.

Carr, E. H.: Ryska revolutionen I; ss. kapitel 1. Stockholm 1970 (Cavefors). Engelska upplagan: London 1966 (Pelican).

Deutscher, Isaac: The Prophet Armed, Trotsky 1879– 1921 ; ss. kapitel 1 och 2. New York 1954 (Vintage).

Getzler, Israel: Martov – A Political Biography of a Russian Social Democrat. Melbourne 1967.

Geyer, Dietrich: Lenin in der Russischen Sozialdemokratie ; Die Arbeiterbewegung im Zarenreich als Organisationsproblem der revolutionären Intelligenz 1890-1903. Köln 1962.

Gustafsson, Bo: Marxism och revisionism, Eduard Bernsteins kritik av marxismen och dess idéhistoriska förutsättningar; ss. kapitel 7 (Revisionismen i Ryssland: den "legala marxismen"). Uppsala 1970.

Keep, J. L. H.: The Rise of Social Democracy in Russia. Oxford 1963.

Kersjantsev, P.: Lenin, en levnadsteckning. Stockholm 1938.

Kindersley, Richard: The First Russian Revisionists – A study of "Legal Marxism" in Russia. Oxford 1962.

Kochan, Lionel: Russia in Revolution, 1890-1918. London 1966.

Krupskaya, Nadezhda: Memoires of Lenin. London 1935.

Lenin, V. I. Collected Works volym 1-42, engelska utgåvan efter fjärde ryska upplagan. Progress Publishers, Moskva 1963-69.

(Volym 1 innehåller material från 1893-94;

volym 2 innehåller material från 1895 –97;

volym 3 innehåller "The Development of Capitalism in Russia" ("Kapitalismens utveckling i Ryssland") från 1896-99;

volym 4 innehåller material från 1898–april 1901;

volym 5 innehåller material från maj 1901–febr. 1902;

volym 6 innehåller material från jan. 1902–aug. 1903;

volym 34 innehåller brev av Lenin från nov. 1895–nov. 1911;
 volym 36 innehåller brev av Lenin från 1900-1923;
 volym 37 innehåller brev av Lenin till anhängare från 1893-1922;
 volym 41 innehåller artiklar och tal från 1896–okt. 1917.

Vi har i förordet på några ställen använt oss av översättningar från ”Valda Verk” i två band på svenska, Moskva 1956.

Artiklar av Lenin finns tidigare översatta i ”Samlade skrifter i urval” (Arbetarkultur) i enstaka böcker utgivna av Arbetarkultur och andra förlag samt i Bo Gustafsson (red.): ”V. I. Lenin i urval”. Stockholm 1965 (Wahlström & Widstrand). Nyare utgåvor: *Valda verk i 10 band* (Frams förlag)

Malia, Martin: *Alexander Herzen and the Birth of Russian Socialism, 1812-1855*. Cambridge, Massachusetts 1961.

Nikitin, I.: *Die ersten Arbeiterverbände und sozialdemokratischen Organisationen in Russland*. Berlin 1954.

Pipes, Richard: Social Democracy and the St. Petersburg Labor Movement, 1885-97. Cambridge, Massachusetts 1963.

Plekhanov, G.: Selected Philosophical Writings, volume I. London 1961.

Pjatnizki, O.: Aufzeichnungen eines Bolschewiks, Erinnerungen aus den Jahren 1896-1917. Berlin 1927.

Sovjetunionens Kommunistiska Partis Historia, Kortfattad kurs; andra upplagan, godkänd av SUKP:s Centralkommitté år 1938. Stockholm 1949.

Stalin, J.: *Works* ; volym 1 (innehåller material från 1901–april 1907). Moskva 1953.

Wildman, Allan K.: The Making of a Workers' Revolution, Russian Social Democracy, 1891–1903. Chicago och London 1967.

Wortman, Richard: *The Crisis of Russian Populism*. Cambridge 1967.

Noter

1 Från Getzler: Martov – A Political Biography of a Russian Social Democrat, sid. 49. (Se litteraturförteckningen ovan.)

2 Sovjetunionens Kommunistiska Partis Historia, sid. 31-32.

3 Se volym 2 av *Collected Works*.

4 Se volym 2 av *Collected Works*, som innefattar ekonomiska undersökningar (t. ex. A Characterisation of Economic Romanticism; Gems of Narodnik Project-mongering) och agitatoriska artiklar (och flygblad) (t. ex. Explanation of the Law on Fines Imposed on Factory Workers; The New Factory Law; To the Tsarist Government). Den förstnämnda artikeln finns på svenska i *Valda verk i 10 band*, bd 1, sid. 284 (”Till karakteristiken av den ekonomiska romantiken”)

5 Se not 10 till artikeln En protest av ryska socialdemokrater.

6 Se *Collected Works* volym 1 (On the so-called Market Question; What the ”Friends of the People” are and how they fight the Social Democrats – översatt till svenska i *Valda Verk i 10 band*, bd. 1 sid. 9-216 under titeln ”Vad är ’folkvännerna’ och hur kämpar de mot socialdemokraterna?”; The Economic Content of Narodnism and the Criticism of it in Mr. Struve’s Book, utdrag på svenska i *Valda verk* a.a. under titeln ”Det ekonomiska innehållet i narodismen och kritiken av den i hr Struves bok”) och volym 2 (A Characterisation of Economic Romanticism; The Handicraft Census of 1894-95 in Perm Gubernia and General Problems of ”Handicraft” Industry).

7 Se *Collected Works* volym 3 (The Development of Capitalism in Russia) eller den av Progress

Publishers (1967) utgivna upplagan med samma namn. På svenska i utdrag under titeln "Kapitalismens utveckling i Ryssland" i *Valda verk* a.a. sid 450 ff

Att vi hänvisar till detta verk på flera ställen, betyder inte att vi helt och hållet delar Lenins uppfattningar. (Klassanalysen av bönderna torde vara felaktig i vissa avseenden, som vi knappast kan gå in på här.)

8 Brev från Lenin till hans moder den 3.2.1899. Se *Collected Works* volym 37 sid. 230.

9 Citerat efter Mao Tsetung *Valda Verk* (Band I, svenska upplagan not sid. 348): "Lenin sade då han kritiserade den ungerske kommunisten Bela Kun, att 'han uppger det väsentligaste i marxismen, marxismens levande själ, den konkreta analysen av konkreta ting'."

10 Just citat detta hämtat från "Draft Programme of the Russian Social-Democratic Labour Party" (*Collected Works* volym 6 sid. 27).

11. Citerat efter d. o. (sid. 29) med Lenins egna rättelser införda (se d. o. sid. 34).

12 Se "De ryska socialdemokraternas uppgifter" (*Valda Verk i 10 band*, bd 1, sid. 431; *Collected Works* volym 2).

13 För Lenins analyser av dessa problem, se: "Socialdemokratins två taktiska linjer i den demokratiska revolutionen" (*Valda Verk i 10 band*, bd 1, sid. 34-156) och en mängd artiklar i *Collected Works*, volym 9 och 10. För Trotskijs kritik av Lenins *etappteori*, se "Den permanenta revolutionen" och "Resultat och framtidsutsikter". Vi hoppas återkomma till dessa problem.

14 Citerat från "De ryska socialdemokraternas uppgifter" (*Valda Verk i 10 band*, bd 1, sid. 426-427).

15 Citerat från d. o. sid 433.

16 Se Ett samtal med 'ekonomismens' försvarare" i denna bok.

17 Se t. ex. "The Persecutors of the Zemstvo and the Hannibals of Liberalism" (*Collected Works* volym 5 sid. 31-80); "A Zemstvo Congress" (d. o. sid. 101-102); "Review of Home Affairs" (d. o. sid. 251-301); "A Letter to the Zemstvoists" (*Collected Works* volym 6 sid. 151-159); "Mr. Struve exposed by his colleague" (d. o. sid. 354-360).

18 Se t. ex. "Capitalism in Agriculture (Kautsky's Book and Mr. Bulgakov's Article)" (*Collected Works* volym 4 sid. 105-159); "The Workers' Party and the Peasantry" (d. o. sid. 420-428); "The Agrarian Question and the 'Critics of Marx'" (*Collected Works* volym 5 sid. 103-222); "The Agrarian Programme of Russian Social-Democracy" (*Collected Works* volym 6 sid. 107-150); "Marxist Views on the Agrarian Question in Europe and in Russia" (d. o. sid. 337-347); "To the Rural Poor. An Explanation for the Peasants of What the Social-Democrats Want" (d. o. sid. 361-432). Vissa av dessa artiklar finns i *Verk i 10 band*: "Arbetspartiet och bönderna" (bd 1) och "Till de fattiga på landsbygden" (bd 2).

19 Se t. ex. "The Drafting of 183 Students into the Army" (*Collected Works* volym 4 sid. 414-419); "To Secondary School Students" (*Collected Works* volym 6 sid. 284); "Draft Resolution" och "Speech" "on the Attitude towards the Student Youth" (volym 6 av *Collected Works* sidorna 471 och 509).

20 Begreppet "intellektuella" betyder därvid *producenter* av kunskap eller ideologi.

21 Citat från "Vad Bör Göras?" (*Valda Verk i 10 band*, bd. 2, not sid. 43).

22 Om "söndagsskolorna" se t. ex. Lenins artikel "What are our Ministers Thinking About?" (*Collected Works* volym 2) och Krupskaja (se litteraturförteckningen).

23 Se Kindersley och Pipes (i anförda arbeten i litteraturförteckningen).

24 Se Pipes, Nikitin och Geyer (i synnerhet kapitel 2) i anförda arbeten.

25 Se t. ex. Plechanov ("Programme of the Social-Democratic Emancipation of Labour Group", "Second Draft Programme of the Russian Social-Democrats" i anförnt arbete) och Baron (i synnerhet kapitel 6 och 10 i anförnt arbete).

26 Se not sid. 54.

27 Enligt Keep i anförnt arbete sid. 6.

28 Enligt SUKP:s Historia sid. 13 och 24.

29 "From the History of the Workers' Press in Russia" (Collected Works volym 20); på svenska "Ur den ryska arbetarpressens historia" i *Valda verk* a.a. bd 5. Jämför också "The Role of Social Estates and Classes in the Liberation Movement" (Collected Works volym 19).

30 Se Pipes (i synnerhet kapitel IV) och Keep (i synnerhet kapitel II).

31 Citat från "De ryska socialdemokraternas uppgifter" (*Valda Verk* a.a. bd 1 sid. 425-426).

32 Dessa problem behandlas i så gott som samtliga av de här översatta artiklarna (En analytisk framställning av Lenins syn på organisationsfrågorna ges i en artikel av Bensaid & Nair som publicerats som nr 5 i Partisans 'Röda Häften' under rubriken "Om organisationsfrågan hos Lenin och Luxemburg"). Vi hoppas återkomma till dessa frågor.

33 Se Kindersley, anförnt arbete.

Redan 1894 angrep Lenin Struve ("The Economic Content of Narodnism and the Criticism of it in Mr. Struve's Book" 8; Collected Works volym 2) för att han inte uppmärksammade de antagonistiska klassmotsättningarna i det kapitalistiska samhället, för hans omarxistiska syn på statens funktion etc. Oenigheterna om kapitalismens oundvikliga undergång var emellertid underordnade samarbetet dem emellan i ett läge där de båda var inbegripna i en kamp mot narodnikerna om kapitalismens oundvikliga uppkomst.

34 I brev till A. N. Potresov av den 27. 6. 1899 (se Collected Works volym 34 sid. 39) skriver han:

.. Jag är alltför väl medveten om min brist på filosofisk utbildning och jag vill inte skriva om dessa frågor förrän jag lärt mig mer. Det är just vad jag håller på med för närvarande – jag har börjat med Holbach och Helvetius och fortsätter nu med Kant."

35 Jämför not (33).

Se artiklar i volym 4 av Collected Works [Review. A. Bogdanov. A Short Course of Economic Science; A Note on the Question of the Market Theory (Apropos of the Polemic of Messrs. Tugan-Baranovskij and Bulgakov); Once more on the Theory of Realisation; Capitalism in Agriculture (Kautsky's Book and Mr. Bulgakov's Article); Review. Karl Kautsky. Bernstein und das sozialdemokratische Programm. Eine Antikritik]. Se också Lenins brev i volym 34 och 36 av Collected Works.

36 Från brev till A. N. Potresov av den 27. 6. 1899 (se Collected Works volym 34 sid. 41).

37 Översatt i denna bok.

38 Den *strömning* inom *den ryska socialdemokratin* som kallades "ekonomismen" sätter vi konsekvent inom citationstecken (har ibland utelämnats vid direkta citat från Lenin – Lenin är inkonsekvent på den punkten). När vi talar om ekonomism (utan citationstecken) avser vi den speciella avvikelse från marxismen, som kännetecknas av att de olika nivåerna i samhället (politiken, ideologin etc.) ses som (enkla) uttryck för ekonomin (till skillnad från ekonomins bestämmande roll, i sista band). I "ekonomistiska" artiklar är denna avvikelse ofta direkt uttalad, men man kan inte sätta likhetstecken mellan *strömningen* "ekonomismen" (en strömning i ett visst samhälle, vid en viss tidpunkt) och *begreppet* "ekonomism".

39 Se "En bakåtsträvande strömning inom den ryska socialdemokratin" i denna bok.

40 Från ”Vad Bör Göras?” (*Valda Verk* a.a. bd 2 sid. 180).

Vad kan vi lära av Lenins kamp mot ”ekonomisterna”? Några slutsatser

Efterord

Efterordet är ett försök att ställa och strukturera några av de centrala problem, som den svenska revolutionära rörelsen idag står inför. I detta arbete har vi använt oss av de erfarenheter, som Lenins polemik mot ”ekonomisterna” ger. Vidare har flertalet av oss tidigare varit medlemmar av KFml och/eller Svenska Clartéförbundet. Efterordet tar upp en kritik av dessa båda organisationer, vilken bygger på våra erfarenheter därifrån – en kritik som rör frågor av fundamental betydelse för den revolutionära rörelsens utveckling. Detta är att se som en del av kritiken och av diskussionerna kring dessa frågor. Vi avser att i olika former fortsätta detta arbete.

Lund i mars 1970

Utgivarna

1. Samhällsanalysen

Den konkreta analysen

Förmågan till konkreta analyser av konkreta förhållanden är en förutsättning för vetenskaplig kunskap om samhället. Det existerar ingen abstrakt sanning. Vi kan inte hämta färdiga ”allmänna sanningar” ur den marxistiska teorin eller ur marxismens klassiker. Vi måste i stället använda oss av denna teoris begrepp i våra analyser för att genom ett arbete nå fram till konkret kunskap om samhället. I polemiken mot ”ekonomisterna” utgår Lenin från omständigheterna i det ryska samhället. Vi måste ta tillvara hans erfarenheter och politiska teorier – dra ut ”det allmänna ur det särskilda” i polemiken – och använda dem vid analysen av det svenska samhället och våra politiska uppgifter. Lenins artiklar är inte en *teoretisk* uppgörelse med ekonomismen – han tar upp särskilda yttringar av den ryska ”ekonomistiska” strömningen. Men teorin om ekonomismen har vidareutvecklats (främst av den franske marxisten Nicos Poulantzas, se Zenit nr 4 1968). När vi använder oss av denna teori, måste vi se de allmänna begreppens specifika användning – dra ut ”det särskilda ur det allmänna”.

Klassanalysen

Klasskampen bestäms inte enbart av ekonomin utan det är en social kraft som betingas av *hela samhällsformationens motsättningar*. I olika artiklar påvisar Lenin, att en fullständig klassanalys förutsätter analyser av olika klassers agerande i den politiska kampen. Medan analyser av den ekonomiska nivån i samhället utgör grunden för klassanalysen och bestämmer huvudmotsättningen (mellan bourgeoisie och proletariat), har politiken en överordnad betydelse. Ett exempel: i Kapitalismens utveckling i Ryssland (1896-99) gör Lenin en preliminär bestämning av klasserna efter en analys av den ekonomiska nivån i det ryska samhället. I förordet till andra upplagan (1907) visar Lenin, hur den politiska kampen i 1905-07 års revolution verifierat de grundläggande teserna från 1899. I synnerhet småbourgeoisins och de olika mellanskiktens roller, deras vacklan och pendlingar, är omöjliga att fastlägga, om man inte tar hänsyn till den politiska och ideologiska nivån i samhället.

Analysen av de intellektuella

Politiken och ideologin har en särskild vikt vid analysen av de intellektuella. I artikeln Den revolutionära ungdomens uppgifter (The Tasks of the Revolutionary Youth, Collected Works

volym 7), som Lenin skrev 1903, påpekar han speciellt klart, att de intellektuella avspeglar den politiska grupperingen i samhället i dess helhet – dock inte proportionellt – vilket betingas av deras arbete med politiska, ideologiska och vetenskapliga frågor samt av deras lösa anknytning till produktionsprocessen. Den ekonomiska nivån är den i sista hand bestämmande, vilket innebär, att den avgör ramarna för politikens betydelse vid analysen. För de intellektuella får politiken den dominerande rollen. Å ena sidan har de en speciell politisk disponibilitet – å andra sidan har de en gemensam social ställning med ett i huvudsak individuellt arbete i en speciell ”studentmiljö”, vilket gör att de som skikt närmar sig småbourgeoisien och att de har en benägenhet till politisk vacklan. De intellektuellas politiska inställning blir i hög grad *konjunkturrellt betingad* (se Daniel Bensaïd/Henri Weber, Maj 1968 en generalrepetition, Partisan, 1969). Den politiska analysen av de intellektuella kan därför göras först efter en lång tid av politisk kamp.

Universiteten hade inte samma ställning i den ryska samhällsformationen i början av 1900-talet, som de har i dagens svenska samhälle. Produktivkrafternas fortgående socialisering har inneburit, att universiteten knutits närmare till produktionsprocessen. Men fortfarande gäller det att analysen måste gälla *ekonomins och politikens förenade effekter*. Och fortfarande är studenterna en marginell grupp i produktionsprocessen. Fortfarande har politiken en specifik och viktig betydelse för de intellektuella. Därför måste Lenins kritik av ”ekonomisterna” också gälla KFml/Svenska Clarté-förbundet, som i sin broschyr Studenterna och den socialistiska revolutionen helt baserar sin analys av studenterna och av studentrörelsen på ekonomiska faktorer (försämrade lånemöjligheter, ökad stress m.m.). Därigenom kan man inte göra reda för studentrörelsens särskilda politiska karaktär och politiska funktion. Och vad mera är – vilket är allvarligare – deras analys leder till en ekonomistisk ”politik” med enbart fackliga krav baserade på ”studenternas intressen”. Genom att de inte kan se relationerna mellan samhällets nivåer (ekonomin, politiken, ideologin) och dessa nivåers relativa självständighet, så reducerar de samhällsformationen till enbart den ekonomiska nivån. Därigenom behandlar de också studenterna som en homogen grupp med egna ”intressen” – inte som en politiskt heterogen grupp, vilken rymmer allt från reaktionärer till revolutionärer. Genom denna *avsaknad av politisk analys* kan inte KFml/Clarté utveckla den revolutionära kampen inom universitetssektorn och förbinda den med hela den samhälleliga kampen.

En teori om hela samhället

Men det är inte enbart de intellektuella som måste analyseras konkret. I artiklarna Ett samtal med ekonomismens försvarare och Politisk agitation och klasståndpunkten påpekar Lenin nödvändigheten av att de ryska socialdemokraterna analyserar alla klasser och strukturer - att de utvecklar teorin och analyserar hela samhället. Analyserna av de skilda produktionssätten, av de olika klasserna och skikten, av tsarismen, låg till grund för kunskapen om den konkreta ryska samhällsformationen. Revolutionärerna får inte enbart uppehålla sig vid arbetarklassen. Socialismen växer inte fram ut arbetarklassen – den föds ur det kapitalistiska samhället, men denna förlossning kräver revolutionär kamp och en revolutionär teori baserad på konkret kunskap om hela samhället. Kommunisterna får lika lite idag som på Lenins tid fixera schematiska klassgränser. Men KFml:s/Clartés teori om att huvudmotsättningen i det svenska samhället idag går mellan ”monopolkapitalet och folket” är just en sådan schematisering. Den bygger inte på någon analys av motsättningarna mellan olika skikt av den svenska bourgeoisien, av dominerande fraktioner inom denna och av formen för dess maktutövande. ”Monopolkapitalet” är ett ekonomiskt begrepp, som ersätter det sociala begreppet ”klassen” – ytterligare ett exempel på KFml:s ekonomistiskt reduktionistiska samhällssyn. *Relationerna* mellan den ekonomiska och den politiska (även den ideologiska) strukturen ersätts av en *idealistisk* ”agentteori” (monopolkapitalets enkla verktyg, ”lakejer”, ”borgaragenter” m. m.). Bourgeoisins motpol proletariatet har ersatts av ”folket” – en teoretisk ”landvinning” med om möjligt ännu svagare underbyggnad! Begreppet ”folket” tjänar endast att i teorin *radera ut motsättningar* mellan olika klasser och skikt i samhället – det blir ett uppsamlingsbegrepp för allt som inte är ”monopolkapital”. Denna teori är oförmögen att öppna problemställningar och leda mot en fördjupad kunskap om samhället – den blockerar i stället vägen för den revolutionära teorins utveckling.

Den konkreta samhällsanalysen måste vara bas för strategin och taktiken. Politik är inte att vilja – politik är att kunna. Den marxistiska teorin måste utvecklas och vägleda kommunisterna i handling. Den måste bli ett *vapen* i klasskampen. Men samhällsanalysen för inte motiveras av en ”akademisk” strävan efter vetenskaplig exakthet utan i stället av de möjligheter den ger att gripa in i den politiska kampen. Utan samhällsanalysen kan kommunisterna aldrig bli ett avantgarde. De kommer då endast att kunna propagera abstrakta ”allmänna sanningar”, lägga fram fördunklande teoretiska schematiseringar eller tillgripa de existerande borgerligt ideologiska ”förklaringarna”. Eller också kommer de att – som Credoförfattarna – i sin oförmåga göra principer av beklagliga tillstånd och falla undan för en spontan utveckling.

2. Det medvetna elementets roll

Spontanismen och teorin

Arbetarklassens spontana kamp, som drivs fram av motsättningarna i samhället och motsvaras av människornas spontana eller givna politiska medvetande, ger upphov till en specifik form av politisk opportunist – spontanismen. Denna politiska rörelse är en parasit, som tar sin näring ur den spontana kampen utan att kunna tillföra den något kvalitativt nytt. Den frambringar också ”spontana teoretiker”, som betonar nuet (”ögonblickets praktiska krav”) och ser utveckling från nuet som en självalstrande process. ”Ekonomisterna” tillhörde denna rörelse. De såg arbetarklassens spontana – främst ekonomiska – kamp som ett led i en utveckling som automatiskt ledde till revolutionär kamp och till ett revolutionärt parti. Deras brist på revolutionär teori förde med sig en mekanisk kvantitativ syn på partibygandet. Deras uppgift blev att stärka den ekonomiska kampen, upprepa de spontant väckta kraven – och samtidigt uppträda som om de vore den spontana kampens ledare!

De ryska ”ekonomisterna” var en specifik – om än heterogen – politisk rörelse med specifika inslag av spontanism. Men den politiska spontanismen ökar sitt inflytande vid varje uppsving i den spontana kampen – i Sverige t. ex. i samband med den växande studentrörelsen 1968 eller vågen av vilda strejker kring årsskiftet 1969/70. Men de spontana uppsvingen skapar samtidigt betingelser för ett revolutionärt arbete. Lenin betonar hela tiden huvudfrågan i kampen mot spontanismen – den revolutionära teorins uppgift att omforma massornas spontana kamp till en medveten revolutionär kamp. Det ryska socialdemokratiska partiets fundament var *föreningen av en revolutionär teori och proletariatets klasskamp*.

Partibygandet

Detta reser frågan om partibygandet. Arbetet på att skapa ett parti är en strategisk huvuduppgift för varje svensk revolutionär. Det vore felaktigt att säga, att det inte funnits ett allmänt medvetande om behovet av ett parti, med det har i alltför hög grad förlagts i framtiden – diskussionerna har stannat vid konstaterandet att det ännu är för tidigt. Eller också har synen på partibygandet varit mekanisk – det har blivit en fråga om en kvantitativ tillväxt av den egna organisationen. I stället måste vi å ena sidan förlägga partiet i nuet och å andra sidan gripa tillbaka på de av Lenin angivna fundamenten för partiet. Det betyder, att vi redan nu griper oss an uppgiften att analysera vilka betingelser ett partibildande kräver, vad sammansmältningen av teori och klasskamp innebär, vilken teoretisk och politisk praktik detta kräver.

Den konkreta analysen är basen för strategin. Detta teoretiska arbete ställer speciella krav på de revolutionära intellektuella. Genom det kapitalistiska samhällets struktur har de exklusiva möjligheter till vetenskapligt arbete – genom uppdelningen i teoretiskt och manuellt arbete är de *bärare av teorin*. Detta teoretiska arbete måste emellertid vara underställt den politiska målsättningen och inriktas på att lösa de strategiska problem, som den svenska revolutionära rörelsen står inför. Det får inte bli ett isolerat arbete förlagt främst till universiteten. Medan de intellektuella, som en marginell grupp i produktionsprocessen, har en relativt större frihet än t. ex. arbetarklassen och större möjligheter till vetenskapligt och politiskt arbete, så har de samtidigt

endast marginella möjligheter att intervensera i klasskampen.

Detta ställer oss inför frågan om sammansmältningen av den revolutionära teorin och arbetarklassens kamp. Det är den kommunistiska organisationens uppgift att organisera sammansmältningen – organisationen blir det konkreta uttrycket för föreningen mellan teoretisk och politisk praktik. Men det är viktigt att här avgränsa sig mot varje form av mekaniska eller kvantifierade uppfattningar. Sammansmältningen är inte avhängig proportionerna mellan eller mängden av arbetare och intellektuella i organisationen. Den sker heller inte, då organisationens tidskrift eller studiecirkel har ökat sin spridning över en viss gräns. Sammansmältningen är i första hand av *kvalitativ* art. Det är naturligtvis nödvändigt, att organisationen är baserad inom olika sektorer av samhället och främst då inom arbetarklassen. Men den viktigaste frågan är huruvida man har skapat de *instrument*, som möjliggör en *intervention* i klasskampen – huruvida teorin möjliggör analyser och kan leda den spontana kampen till en medveten revolutionär kamp, och huruvida den organisatoriska uppbyggnaden kan tjäna denna politiska praktik och utveckla. De strategiska frågorna kan emellertid inte lösas isolerat av varje organisation med lokal förankring. Diskussionerna måste i mycket större utsträckning föras nationellt än vad som hittills har varit fallet i Sverige. Det är viktigt att de samlade erfarenheterna tillvaratas. Det är också viktigt emedan en revolutionär organisation inte bara behöver förankring inom skilda sektorer av samhället utan också inom skilda regioner. Målsättningen för dessa kontakter och diskussioner måste vara att politiskt sammansmälta de olika revolutionära grupperna i en organisation *på basis av en gemensam strategi*.

3. Strategin och taktiken i den politiska kampen

Arbetarklassens ledande roll

Av de strategiska frågor, som Lenin tar upp i polemiken mot ”ekonomisterna”, framhävs arbetarklassens ledande roll i den revolutionära kampen. Han betonar upprepade gånger vikten av att skapa ett oberoende arbetarparti. Som den mest förtryckta klassen har proletariatet den strategiska rollen i revolutionen och den marxistiska teorin gör reda för klassens historiska intressen. Proletariatet är den enda klass som inte reserverar sig inför socialismen. Alla andra klasser är – om inte reaktionära – benägna att kompromissa halvvägs mot det socialistiska samhället.

Men frågan om vad den ledande rollen innebär konkret, kan endast besvaras i varje konkret situation. I det ryska samhället innebar oppositionen mot det tsaristiska självhärskardömet, att socialdemokraterna kunde stödja och få stöd av liberala grupper i specifika lägen. Utvecklingen på landsbygden med utarmningen av stora bondemassor och det växande lantproletariatet krävde också, att dessa kategoriers förhållande till partiet analyserades. Skilda taktiker – som olika fronter, propagandistiskt och agitatoriskt stöd m. m. – baserade sig på denna kunskap om klasserna.

I Sverige måste framförallt det växande mellanskiktet av administratörer, tekniker m. m. analyseras ekonomiskt och politiskt för att arbetarklassens ledande roll skall kunna konkretiseras och ges skilda taktiska uttryck i skilda lägen. Detta visar återigen på den politiska faran av en teori som ”monopolkapitalet och folket”, vilken suddar ut skillnader inom ”folket” i stället för att konkretisera förhållandet mellan arbetarklassen och övriga klasser. Denna teori är otjänlig såväl i strategiskt som i taktiskt avseende.

Den ekonomiska och politiska kampen

Strategin gäller också förhållandet mellan den ekonomiska och politiska kampen. Lenin påpekar, att marxismen förenat dessa kampformer till en odelbar helhet. Men det är en helhet där politiken har den överordnade rollen. Den ekonomiska kampen är ett försvar mot den kapitalistiska utsugningen, men den politiska makten måste erövrats av proletariatet för att denna utsugning skall kunna ändas.

Det innebär emellertid inte, att kommunisterna enbart behöver föra ut politiska paroller och krav i samband med strejker. Det är en fåfänglig ”akademisk” diskussion huruvida politiska krav spontant

kan utvecklas ur den ekonomiska kampen. I stället innebär denna helhet, att ett politiskt avantgarde måste kunna dra *både politiska och organisatoriska* konsekvenser baserade på konkreta analyser – att kommunisterna kan förena den ekonomiska och politiska kampen till revolutionär kamp.

Förhållandet mellan den ekonomiska och politiska nivån är inte detsamma i det svenska statsmonopolkapitalistiska samhället som i det tsaristiska Ryssland. Vi har idag en närmare integration mellan ekonomin och politiken-juridiken – den kapitalistiska staten har fått ett allt större inflytande i ekonomin. Det innebär å ena sidan att steget mellan ekonomisk och politisk kamp är kortare. Gruvarbetarnas i huvudsak opolitiska strejk vid LKAB skakade de ledande inom såväl LKAB, LO som SAP. Men å andra sidan innebär detta att statsapparaten har en starkare ställning idag – den har ökade ekonomiska, politiska och ideologiska möjligheter att bemöta en revolutionär organisation. Detta skärper kraven på strategin. Kommunisterna måste kunna utnyttja det statsmonopol-kapitalistiska samhällets särskilda svagheter, samtidigt som de politiskt och organisatoriskt är rustade att möta dess styrka.

Strategin och taktiken

Även i den dagliga kampen är politiken överordnad likaväl som strategin är överordnad taktiken. Taktiken måste *förbindas* med strategin. Varje situation – det må vara strejker, kampanjer eller dylikt – kräver en analys av möjligheterna att utveckla kampen i förhållande till överordnade målsättningar. Det är den konkreta analysen, som anger vilka paroller som är mobiliserande och stärker den politiska kampen – dessa paroller kan man inte gripa ur allmänna målsättningar. Att vara avantgarde innebär, att kunna ställa paroller som på samma gång griper in i den konkreta situationen och för kampen framåt. Det innebär också, att organisatoriskt skapa möjligheter att kanalisera den frigjorda politiska kraften i ett medvetet arbete. De svenska kommunisterna fyller inte den funktionen – det var uppenbart t. ex. vid LKAB-strejken. KFml uppmanade implicit (liksom Zenit explicit!) till ”stöd åt gruvarbetarna på deras egna villkor” samtidigt som de påpekade socialismens nödvändighet. Där saknades helt förbindelsen mellan den konkreta situationen och den politiska målsättningen. Detta speglar bristen på analys och strategi – de kunde endast agera som stödtrupp till de strejkande arbetarna, upprepa deras krav och skjuta in allmänna abstrakta paroller. Utan de erforderliga instrumenten – utan de fundament för partiet som Lenin anger – kan kommunisterna aldrig fylla funktionen av avantgarde och omforma den spontana kampen till en revolutionär kamp.

För Lenins texter, se [Lenins kamp mot ekonomisterna](#).